

Hanna Tammisto

KULTTUURIPOLIITTISEN KESKUSTELUN KERROKSET JA VAIKUTTAMISEN KETJUT

Tiivistelmä

Kolmitasoinen analyysi purkaa kulttuuripoliittisesta keskustelusta eroteltavia paikallisia ja historiallisia kerroksia, vallankäyttöä erilaisina puhuntoina ja ajan-kohtaisten politiikkatavoitteiden kehystyksiä. Aineistona on taiteen ja kulttuurin asiantuntijoista koostuvan työryhmän keskustelu siitä, miten sosiaalinen kestävyys on mielletävissä kulttuuripoliittisena tavoitteena. Pyrkimyksenä on kuvata, miten yhteinen tilannekuva ja yhteisymmärrys tilanteessa luodaan. Taiteen ja kulttuurin toimijoiden keskinäinen kulttuuripoliittinen keskustelu on erityisen kiinnostava tutkimuskohde ajassa, jossa moninaisen sektorin toimintaympäristö ja jokapäiväiset rakenteet, edunvalvonnan painopisteet ja julkisen rahoituksen kriteerit ovat aktiivisessa muutoksessa ja moniäänisen poliittisen kamppailun kohteena. Analyysi jakautuu vuorovaikutuksen tilanteellisen dynamiikan ja työryhmän jäsenten puheenvuorojen analyysiin; yksittäisten ilmaisujen ja niiden retoristen tehtävien analyysiin; sekä keskustelua kehystävän laajemman kulttuuripoliittisen keskustelun, eri taiteenlajien ja toimialojen arkisen todellisuuden ja olosuhteiden analyysiin. Tuloksena on kuvaus siitä, millaisiin alakohtaisten diskurssien, tiedon lajien ja retoristen perinteiden muodostamiin pitkiin ketjuihin työryhmän jäsenten puheenvuorot kiinnittyvät.

Avainsanat: kulttuuripoliittinen keskustelu, kriittinen diskurssianalyysi, vuorovaikutusjärjestys, vuorovaikutuksen ketjut

Tutkimusasetelman tausta

Sekä julkishallinnon että edunvalvonnan osallistava ja laajapohjainen valmistelu tuottaa jatkuvasti uusia puhetapoja ja yhteiskunnallisia avauksia. Kyse on myös kulttuuripoliitiikan tutkimuksessa hiljalleen yleistyvistä tutkimuskohteista. Samaan aikaan suomalainen taiteen ja kulttuurin kenttä on ollut kuluneet vuodet myllerryksessä. Korona-pandemian hillitsemistoimet ja Veikkausvoittovarojen viimeaikainen väheneminen ovat vaikuttaneet kentän toimintaympäristöön ja rahoitusjärjestelmään. Juuri nyt on erityisen kiinnostavaa tarkastella, millaisista tekijöistä vallitseva kulttuuripoliittinen keskustelu koostuu. Kulttuuripoliitiikan tutkimus kohdistuu usein politiikkatavoitteiden

ja niiden toimeenpanon tarkoituksenmukaisuuden ja vaikuttavuuden tarkasteluun. Taiteensosiologian ja kulttuurintutkimuksen näkökulmista politiikka, politiikan tekeminen ja poliittinen toiminta ovat ymmärrettävissä virallisia päätöksenteon prosesseja laajemmaksi kamppailuksi tai neuvotteluksi yhteisistä merkityksistä.

Yhteinen tilannekuva ja yhteinen ymmärrys rakennetaan – mistä tahansa aiheesta, missä tahansa seurueessa – aina monitahoisessa neuvottelun prosessissa, jossa teemme tilanteellista valintaa sen suhteen, millaista kieltä käytämme ja miten reagoimme toisten valintoihin; jossa tapahtuu aina myös ei-kielellistä vuorovaikutusta; jossa pyrimme vaikuttamaan toisiimme ja vaikutumme toisistamme. Persoonallisten pu-

hetyyliä ja huolella valmisteltujen puheenvuorojen taustalla vaikuttaa monenlaisia sosiaalisia koodeja ja kulttuurisia odotuksia, ajan mittaan käyttökelpoisiksi tunnistettujen kuvauksien, kielenkäytön tapojen ja diskurssien muodostamia tulkintaresursseja. Neuvotteluun osallistuminen edellyttää siten monenlaista kielitaitoa, kulttuurista osaamista sekä sosiaalisten koodien ja kontekstien tuntemusta. Esittelemäni teoreettis-metodologinen viitekehys mahdollistaa sekä vuorovaikutukseen liittyvien kulttuuristen odotusten, rakenteellisten valta-asetelmien ja ainutkertaisen tilanteellisen dynamiikan että laajemman kulttuurisen kontekstin, siinä vaikuttavien historiallisten diskurssien ketjujen ja niiden ylläpitämisen erityisen sosiaalisen järjestyksen tarkastelun.

Katsaus pohjaa kulttuurintutkimuksen ja taiteensosiologian pro gradu -tutkielmaan¹, ja kohdistuu taiteen ja kulttuurin kenttään. Taiteensosiologian parissa *taiteen ja kulttuurin kentällä* viitataan erityiseen yhteiskunnan alueeseen, aluetta ohjaavaan sektoripolitiikkaan ja julkiseen hallintoon, kokoelmaan toimialoja tai taiteenlajeja, joista alue koostuu sekä näiden toimijoihin ja arkisiin rakenteisiin. Tarkastelun kohteena ovat moninaiset osatekijät, joista kulttuuripoliittisen keskustelun kerrokset ja vaikuttamisen ketjut muodostuvat. Kolmitasoinen analyysi tarkastelee (1) tapoja, joilla valmisteluun osallistuvat asiantuntijat tulkitsevat, perustelevat ja kehystävät sosiaaliseen kestävyteen liittyviä politiikkatavoitteita; (2) neuvotteluna ja kaupankäyntinä ymmärrettyä vuorovaikutusta, jonka tuloksena työryhmän jakama tilannekuva ja ymmärrys syntyvät sekä sitä, (3) miten tietty asiantuntijuuden ja edunvalvonnan kulttuuri ja toisaalta laajempi poliittisen päätöksenteon perinne kuuluvat keskustelussa. Ymmärtääkseni, millaisesta asennoitumisesta ja asemoitumisesta käsin työryhmän jäsenet teemaa käsittelevät, vertailen keskenään erilaisia äänenpainojen, sanavalintojen ja politiikkatavoitteiden kehysten yhdistelmiä. Asetan tarkastelemani ainutkertaisen kohtaamisen ja keskustelun myös sille omansalaiset raamit tai reunaehdot antavaan kontekstiin: kokoustilaa ja -tilannetta ympäröivään laajempaan kulttuuripoliittiseen ja yhteis-

kunnalliseen todellisuuteen.

Aineisto ja yhteistyökumppani

Aineistona on etukäteen valmisteltu, syksyllä 2021 tallennettu osin strukturoitu keskustelu, jossa taiteen ja kulttuurin kentän asiantuntijoista koostuva työryhmä työsti yhdessä ajankohtaisen kulttuuripoliittisten tavoitteiden kehystystä hallitusohjelmaan kohdistuvaa vaikuttamistyötä varten. Keskustelua viritti ja työskentelyä fasilitoi työryhmän koollekutsuja, KULTA ry, kulttuuri- ja taidealan kattojärjestö. Moninaisen kentän taakseen kokoavan edunvalvojan jäsenistö koostuu rekisteröidyistä yhdistyksistä ja säätiöistä, edunvalvonta- ja työnantajajärjestöistä sekä muista alan asiantuntijaorganisaatioista ja instituutioista.

KULTA ry antoi syksyllä 2021 kolmelle asiantuntijoista koostuvalle pienryhmälle tehtäväksi koostaa työryhmissä keskustellen selkeän esityksen kentän toimijoiden yhteisistä eduskuntavaali- ja hallitusohjelmateemoista. Työryhmät tapasivat ensimmäisen kerran vuoden 2021 marras-joulukuussa ja jatkoivat työskentelyään kevään 2023 eduskuntavaaleihin saakka. Työryhmien teemoina olivat eri toimialojen ja taiteenlajien taloudelliset toimintaedellytykset, lasten ja nuorten kulttuuri sekä sosiaalinen kestävyys. Tutkimus kohdistuu sosiaalisen kestävyden teemaa työstäneen työryhmän työskentelyyn. Työryhmä koostui taiteen ja kulttuurin kentän edunvalvonta- ja asiantuntijaorganisaatioiden edustajista. Työryhmän jäsenet edustivat niin perinteisempiä kuin marginaalisempia kulttuurimuotoja, sekä julkisella että yksityisellä sektorilla pääosin toimivia toimialoja, paitsi valtiosuuksin tuettuja myös järjestelmän ulkopuolisia taiteenlajeja.

KULTA ry alusti työskentelyä kehystämällä sitä, mitä *sosiaalinen kestävyys* voisi merkitä kulttuuripoliittisena tavoitteena. Teemaa käsiteltiin yhtäältä taiteen ja kulttuurin kentän yhteisten yhdenvertaisuustavoitteiden, toisaalta yhteiskunnallisen osallisuuden näkökulmasta. Kentän yhdenvertaisuustavoitteiden tulisi Kattojärjestön mukaan kattaa jatkossa sukupuolten

välisen tasa-arvon ja kulttuurisen moninaisuuden ohella reilut työehdot ja asialliset palkkiot kaikille kentän ammattilaisille ja osaajille. Samaan aikaan monikulttuurisuus ja tasa-arvo tunnustetaan järjestössä myös yleisötyöhön liittyväksi kysymykseksi. Kattojärjestö näkee elävän paikalliskulttuurin ja monipuoliset kulttuuripalvelut paitsi paikallisina pitovoimatekijöinä ja kuntien profiloitumisen välineinä, myös osana tulevaisuuden aluekehittämistä ja aluepolitiikkaa. Jotta kulttuuriosallisuus olisi kaikille aidosti mahdollista varallisuudesta riippumatta, kuluttajahintoja tulisi KULTA ry:n pääsihteerin mukaan subventoida jatkossakin.

En voinut koronapandemian hillitsemistoi-
mien vuoksi osallistua työryhmän tapaamiseen,
joten tapaamisen fasilitaattori tallensi keskus-
telun puolestani. Pyöreän pöydän keskustelun
kuvaaminen yhdellä puhelimella osoittautui
hankalaksi, joten vaikka tallenne onkin vi-
deotiedosto, kamera on tallentanut tilantees-
ta ainoastaan äänen ja kokoushuoneen katon.
Ja siten tallenne on käytännössä videon sijaan
nauhoite keskustelusta. Tein nauhoitteesta jäl-
kikäteen myös yksityiskohtaisen litteraatin. So-
vimme tutkimukseen osallistujien kanssa, että
he esiintyvät tutkimuksessa nimettöminä, eikä
aineistoa avata muiden tutkijoiden käytettäväk-
si. Vaikka en tutkijana osallistunut aineiston
tallentamiseen, voidaan perustellusti olettaa,
että yhteistyön valmistelu ja yhdessä etukäteen
käydyt keskustelut vaikuttivat siihen, millaisek-
si aineisto muodostui. Työryhmän tapaaminen
alkoi tutkimuseettisistä syistä tutkimuksen tar-
koituksen ja tavoitteiden yhteisellä läpikäynnillä
sekä suostumuksen antamisella tutkimukseen
osallistumiselle sekä tutkimusaineiston doku-
mentoinnille, käsittelemiselle ja arkistoinnille.
Kun varsinainen työskentely alkoi, kaikki läsnä-
olijat olivat jo hyvin tietoisia siitä, että pöydällä
ollut puhelin tallensi koko ajan ja että kaikkea
tilanteessa tapahtuvaa tullaan myöhemmin ana-
lysoimaan tutkimustarkoituksessa. On selvää,
että asetelma loi tilanteeseen oman jännitteens-
ä ja vaikutti jossain määrin myös varsinaiseen
keskusteluun.

Kulttuuripoliittisen diskurssin ajankohtaiset piirteet

Vallitsevan kulttuuripoliittisen puhunnan ja
diskurssin taustalla vaikuttavat osaltaan histo-
riallinen tilanne, jossa koronapandemian hil-
litsemiseksi toteutetut sulkutoimet vaikuttavat
yhä kentän toimijoiden arkisiin olosuhteisiin;
yleisesti suomalaiselle kulttuuripolitiikalle ja
taidehallinnolle tyypilliset piirteet; jo pidem-
pään kestänyt kentän paikallisen rahoituspoh-
jan heikentyminen; sekä kentän edunvalvonnan
erityinen rakenne. Suomalaiselle kulttuuripoli-
tiikalle ja taidehallinnolle on ominaista hallin-
non hajauttaminen sekä asiantuntijoiden ver-
tais päätöksiin kohdistama rahoitus. (Jakonen &
Sokka, 2021, s. 288, 302.) Virallisen kulttuuri-
politiikan ydin muodostuu kansallisten taide- ja
kulttuurilaitosten rahoituksesta, valtion taide-
ja taiteilijatukijärjestelmästä sekä kulttuurin
valtiosuusjärjestelmästä (Saukkonen, 2014,
s. 27). Rahoitusjärjestelmän ulkopuolelle jäävät
taiteenlajit², toimialat ja tekijät toimivat mones-
sa mielessä kulttuuripolitiikan marginaalissa.
Lisäksi kentän kolmannen sektorin rooli koros-
tuu. Se tuottaa huomattavan määrän palveluista
mutta myös tietoa sektorin toimintatavoista ja
käytännöistä (Ruusuvirta & Saukkonen, 2015,
s. 355). Sekä viranhaltijoiden työ että kentän
edunvalvonta on perinteisesti järjestetty tai-
teenlaji- ja toimialarajojen mukaisesti.

Kulttuuripoliittinen vaikuttamistyö eroaa
jonkin verran lobbauksesta muilla sektoreilla
ja toimialoilla. Euroopan komission ohjaus on
väljää, joten vaikuttamistyö kohdistuu pääosin
kansalliseen lainsäädäntöön. Hiljattain tai-
teen ja kulttuurin asiantuntijat ovat tosin ke-
hottaneet Euroopan komissiota omaksuma-
an pitkäjänteisemmän ja systemaattisemman lä-
hestymistavan kulttuuripoliittiseen päätöksen-
tekoon. Erityisesti epävarmoihin työoloihin on
asiantuntijoiden mukaan puututtava nyt. Tämä
saattaa edellyttää yhteisiä unionin tason vähim-
mäisvaatimuksia palkkaukselle ja työehdoille.
(Yenbou & Sánchez Amor, 2022.) Taiteen ja
kulttuurin kentässä on monessa mielessä kyse
varsin ainutlaatuisesta kentästä, jolla on esimer-
kiksi ympäröivää yhteiskuntaa pidemmät perin-

teet freelancereina ja yksinyrittäjinä toimimiseen. Silti juuri freelancerien ja yksinyrittäjien asema kentän työmarkkinoilla on perinteisesti ollut heikko.

Valtionosuusjärjestelmän tai apurahajärjestelmän pariin kuuluvien edunvalvojen vaikuttamistyö eroaa jonkin verran toisistaan. Esimerkiksi Suomen Teatterit ry³ on esittävien taiteiden työnantajajärjestö ja Teme⁴ esittävien taiteiden sekä elokuva- ja televisioalan ammattiliitto. Ensimmäinen on satavuotias, jälkimmäinen 50-vuotias. Molemmat neuvottelevat työehtosopimuksista ja tarjoavat jäsenilleen neuvontaa muun muassa sopimusasioissa. Vuonna 1965 perustettu Suomen Sinfoniaorkesterit ry⁵ on sinfonia- ja kamariorkesterien työnantajajärjestö. Yhdistys muun muassa lobbasi 1990-luvun alussa Suomeen orkesterilain. Muusikkojen liitto⁶ on sekä valtionosuuslaitoksilla että musiikin vapaalla kentällä työskentelevien muusikoiden edunvalvoja. Vuonna 1917 perustettu ammattiliitto on tehnyt poliittista vaikuttamistyötä muun muassa tekijänoikeuksiin liittyvissä kysymyksissä.

Taidejärjestelmälle on ominaista jatkuva muutos. Kukin aikakausi on tuonut mukanaan uudet taiteenlajit, joiden aseman vakiintuminen on ottanut yleensä aikansa. Monien taiteenlajien kohdalla järjestäytyminen ja edunvalvonta muotoutuu yhä. Temen jäsenjärjestö, Suomen tanssi- ja sirkustaiteilijat⁷ (STST) on tanssi- ja sirkustaiteilijoiden, koreografien ja alan opettajien ammattiliitto. Organisaatio lobbasi Tanssin taloa jo 1990-luvulla. Sirkustaiteen toimintaedellytyksiä se on pyrkinyt kehittämään viimeisen parinkymmenen vuoden aikana. Vaikka nykytanssi ja -sirkus eivät enää ole uusia taiteenlajeja, esimerkiksi vakituksia alojen työnantajia ei oikeastaan ole. Zodiak – Uuden tanssin keskus⁸ on perustettu vuonna 1997 ja Cirko – Uuden sirkuksen keskus⁹ vuonna 2004. Nykytanssille ja -sirkukselle omistautuneet yhdistykset antavat kulttuuripoliittisia lausuntoja, järjestävät tapahtumia, tarjoavat esitystiloja ja residenssejä. Zodiak tarjoaa jäsenilleen myös uniikkia osatuotantotukea. Merkittävä osa alojen taiteilijoista sinnittelee silti yhä epävarmoissa ja epäselvissä työolosuhteissa. STST:n

verkkosivun mukaan taustalla ovat puutteelliset työelämärakenteet yhdessä vääristyneiden toimintatapojen ja puhumattomuuden kulttuurin kanssa.

Kun ministeriö valmistelee uutta lainsäädäntöä tai vanhan uudistamista, se asettaa usein työryhmän selvittämään eri alojen toimintaympäristössä ja -edellytyksissä tapahtuneita muutoksia. On merkityksellistä, mitkä tahot noissa työryhmissä on edustettuina. Esimerkiksi muutaman vuoden takaista esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistusta valmisteli kaksi työryhmää. Jälkimmäisessä eli lakiesityksen muotoilleessa työryhmässä oli virkakunnan ja valtion taidehallinnon ohella edustettuina perinteisten valtionosuusalojen edustajat eli Suomen teatterit ja Teme sekä Suomen Sinfoniaorkesterit ry ja Muusikkojen liitto. Siitäkin huolimatta, että uudistuksen yhtenä tavoitteena oli avata järjestelmää uusille taiteenaloille ja toimijoille. Työryhmä kuuli muuta kenttää verkkoavoriivissä ja sidosryhmätilaisuuksissa. (OKM, 2020.) Lisäksi lakiesitys oli perinteiseen tapaan lausuntokierroksella kaikkien kentän toimijoiden kommentoitavana. Ensimmäisessä uudistusta valmistelleessa työryhmässä oli valtionosuuksista nauttivien toimijoiden, taideyliopistojen ja säätiöiden, Kuntaliiton ja Sitran ohella myös yksi vapaalla kentällä toimiva tapahtumajärjestäjä ja yksi sirkustaiteilija (Sitra, 2017). Ensimmäisen työryhmän ehdotuksen mukaisesti lain nimi muutettiin *Teatteri- ja orkesterilaista (730/1992) Laiksi esittävän taiteen edistämisestä* (1082/2020).

Koronapandemian puhkeaminen joulukuussa 2019 lamautti suomalaisen taide- ja kulttuurielämän. Lomautukset, irtisanoutumiset sekä jatkuva epävarmuus toimeentulosta leimasivat erityisesti vuosia 2020 ja 2021. Kirjastot, museot ja klubit, teatterit ja harrastustilat sulki ovensa. Esitykset, tapahtumat ja näyttelyt siirtyivät toistaiseksi määrittelemättömään tulevaisuuteen. Kuntien velkaantuminen vaikeutti kulttuurin toimijoiden toimintaedellytyksiä jo ennen pandemiaa. Vuoroin höllennetyt ja kiristetyt toimet vahvistivat siis jo olemassa olevia vaikeuksia. Erityisesti taiteen vapaalla kentällä töiden ja tilausten äkillinen loppuminen ro-

mahdutti laajojen toimijajoukkojen tulot. Moni tapahtuma-alalla toimiva mikroryittäjä siirtyi jo ensimmäisten poikkeustoimien aikaan muihin tehtäviin, muille aloille. Rajoitus- ja sulkutoimien taloudellisten ja kulttuuripoliittisten vaikutusten selvitystä vaikeuttaa niiden kietoutuminen muihin yhteiskunnallisiin kehityskulkuihin ja muutoksiin. Vaikutuksien arvioidaan silti ulottuvan pitkälle tulevaisuuteen. (ETV, 2020; Jakonen ym., 2020; OKM, 2017; Valtioneuvosto 2020; Wirén ym., 2020.)

Vuorovaikutuksen rituaalit, ketjut ja ulottuvuudet

Käyttäytymisemme sekä muodollisissa että arkisemmissä vuorovaikutustilanteissa noudattelee yleensä tuttuja tapoja ja totuttuja tyylejä. Sitä, mistä aiheista, millaisissa tilanteissa ja kenen kanssa keskustelemme ohjaavat omalle kulttuurillemme tyypilliset koodit ja normit, sosiaaliseen viitekehikseemme ja rooliimme yhdistetyt käyttäytymisodotukset sekä tiettyihin tilanteisiin vakiintuneet kohteliaat eleet ja vuorovaikutuksen rituaalit. Kaikille tuttujen vuorovaikutuksen rakenteiden noudattaminen turvaa tietyn ennustettavuuden ja mielekkyyden. Vakiintuneet tavat ja roolit auttavat paitsi koordinoimaan kanssakäymistä ja valitsemaan kuhunkin tilanteeseen sopivan kielen, myös tulkitsemaan muiden käyttäytymistä. Erving Goffman (1974/1986) kutsuu tällaisia rituaaleja ja rakenteita, ääneen lausumattomia odotuksia *vuorovaikutusjärjestykseksi*. (Goffman, 1974/1986, s. 564–567; 2012, s. 57, 309–312, 325, 330.)

Tietynlainen vuorovaikutustilanne siis orientoi tuottamaan tietynlaista puhetta. Toisaalta se, mitä tilanteessa sanotaan ja mitä sillä tarkoitetaan, kiinnittyy aina monenlaiseen aiemmin ääneen lausuttuun. Kyse ei ole pelkästään pääsystä käsiksi tiettyyn kieleen vaan myös siitä, millaista todellisuuskäsitystä tällä kielellä voidaan tuottaa – millaisia vaikutuksia kielenkäytöllä on laajemmin yhteiskunnalliseen todellisuuteen. (Briggs, 1998, s. 540–542.) Saksalais sosiologi Niklas Luhmannin (2013)

teoria *vuorovaikutuksen ketjuista* pohjaa ajatukselle siitä, että tiettyyn toimintakulttuuriin vakiintuvat käytännöt määrittelevät lopulta sitä, millainen vuorovaikutus sen puitteissa on mahdollista. Ajan kuluessa säännöllisesti toistuvat vuorovaikutustilanteet ja puheteot kiinnittyvät toisiinsa siten, että tuloksena on kompleksinen nippu erilaisia ketjuja. Ketjuissa toisiinsa kiinnittyy esimerkiksi alakohtaista puhuntaa ja diskursiivisia käytäntöjä, erilaisia tapoja tuottaa ja jäsentää tietoa, tieteellisiä paradigmoja ja ajankohtaisia kehystyksiä. (kts. Cooren & Seidl, 2020; Luhmann, 2013.)

Iris Marion Youngin (2000) mukaan kaikki vuorovaikutus tapahtuu kolmella ulottuvuudella. Hän viittaa vuorovaikutuksen *rituaalisella ulottuvuudella* vuorovaikutuksen kohteliaisiin rituaaleihin ja muiden ihmisten kohtaamiseen, *retorisella ulottuvuudella* erilaisiin tapoihin virittää keskustelua sekä tietynlaisen tilanteellisen dynamiikan tuottamiseen suosimalla tiettyä kieltä ja *narratiivisella ulottuvuudella* keskustelijoiden esiin tuomista kokemuksista yhdessä keskustellen luotuihin tulkintoihin. (Young, 2000, s. 52–53, 65.) Myös kriittistä diskurssianalyysiä edustava analyysi on tyypillisesti kolmitasoinen. Analyysin kohteena oleva teksti kiinnitetään yhtäältä tiettyihin retorisiin erityispiirteisiin ja vakiintuneisiin vuorovaikutuksen rakenteisiin, toisaalta laajemmin jaettuun merkitykseen ja mentaaliin malleihin ja lopulta tiettyyn yhteiskunnallis-poliittiseen, tieteelliseen ja historialliseen kontekstiin. (kts. Alvesson & Kärreman, 2000; van Dijk, 2001; Wodak, 2001.) Tällaiselta teoreettiselta pohjalta jaan analyysin kolmeen tasoon.

Keskustelun kolme ulottuvuutta – metodologinen kehys

Tutkimuksellinen kiinnostukseni kohdistuu erityisesti siihen, miten samalla kentällä toimivat tahot jakavat ja omaksuvat merkityksiä. Taus-talla on myös ajatus siitä, että juuri eri toimijoiden välinen moniääninen ajatustenvaihto tuottaa tietyllä yhteiskunnan alueella ajan mittaan muotoutuvalla toimintakulttuurille tyypillistä

puhetta sekä sille ominaista kieltä ja sanaston. Käytännössä kokonaiskuvan kokoaminen edellyttää aiemmin mainittujen vuorovaikutuksen eri ulottuvuuksien tarkastelua samanaikaisesti sekä erikseen että suhteissa toisiinsa. Siinä missä työryhmän jäsenten käyttämät retoriset tekniikat ja strategiat kiinnittyvät erilaisiin alakohdiksiin diskursseihin ja tiedon lajeihin, retoriisiin perinteisiin ja vuorovaikutuksen rituaaleihin, heidän keskinäistä vuorovaikutustaan suuntaa myös tietty tilanteellinen, yhteiskunnallinen ja kulttuurinen konteksti.

Esittämiemme sosiaalisten roolien välillä on aina omanlaisensa suhde. Vuorovaikutuksen osapuolten keskinäisistä statuksista kielii esimerkiksi se, kuinka paljon kukin on äänessä ja kuuntelee muita, se, kenelle kukin puheenvuoronsa osoittaa ja kenet sivuutetaan ehkä kokonaan. Kun johdattelimme muita läsnäolijoita tiettyyn ajatuksenkulkuun tai kevennämme tilannetta hausalla anekdootilla, otamme aina myös tietyn statuksen suhteessa heihin. Oma vuorovaikutusstatusta rakennetaan puheen ohella myös sanattomin viestein ja kehollisin ilmaisin, esimerkiksi erilaisin asennoin, äännähdyksin ja naurahduksin. Se, miten tiettyssä tilanteessa esiinnyimme vaikuttaa ratkaisevasti myös siihen, millainen käyttäytyminen, reagointi ja tunneilmaisu on muille mahdollinen tai järkevää samassa tilanteessa. (kts. Goffman, 1974/1986.) Improvisaatioteatterin parissa on kehitetty ajattelua matalammasta ja korkeammasta statusilmaisusta välineeksi erilaisten roolien välisten suhteiden tunnistamiseen ja purkamiseen (kts. Johnstone, 1979; Routarinne, 2007). Ymmärtääkseni työryhmän jäsenten välisiä tilanteellisia suhteita, erottelin tätä ajattelua mukaillen aineiston puheenvuoroista korkealle, neutraalille ja matalalle statusilmaisulle tyypillisiä piirteitä.

Ensimmäisellä analyysin tasolla syvennyin vuorovaikutuksen sosiaaliseen ulottuvuuteen. Valtaosaa vuorovaikutukseen liittyvistä valinnoistamme ohjaavat kieleemme, kulttuuriimme ja rooliimme liittyvät tavat. Totumme kommunikoidaan tiettyissä tilanteissa tietyllä tavalla, koska se on kohteliasta tai se palvelee jollain tavalla omia intressejämme. Osoitamme esi-

merkiksi kiinnostuksemme tai sarkastisen asennoitumisestamme hyödyntämällä hienovaraisia muutoksia äänen korkeudessa, soinnissa ja voimakkuudessa, puheen rytmissä ja nopeudessa. Olemme kyvykkäitä muuttamaan omaa ilmaisuamme tarpeen mukaan asiallisemmaksi, leikkisämmäksi tai hienostuneemmaksi. Viestimme juuri kuultavin äännähdyksin kuuntelevamme ja huomioivamme sen, mitä toinen sanoo. Jokaisella kulttuurilla on oma tunnusmerkistönsä myös korkeammalle ja matalammalle sosiaaliselle statukselle. Arvioimme muiden puhetapaa ja äänenkäyttöä asemoidaksemme heidät tietynlaiseen yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen taustaan. (kts. van Dijk, 2001; Goffman, 2012; Stevanovic, 2016.) Syvennyin mikrotason analyysissa työryhmän jäsenten statusilmaisuuksiin, käytännössä puheen prosodisten eli akustisten ja musiikillisten piirteiden vaihteluun sekä muihin ei-sanallisiin mikrooleisiin.

Toisella analyysin tasolla keskityin keskustelijoiden kielenkäyttöön ja sanavalintoihin. Turvaudumme erilaisiin retoriisiin keinoihin ja argumentoinnin tekniikoihin perustellaksemme näkemyksemme, vedotaksemme tiettyyn elämäntyyliin tai oikeuttaaksemme käyttämäämme kuvastoa – mutta myös luodaksemme uusia kontakteja tai tutkiaksemme erilaisia vaihtoehtoisia tulkintoja ja näkökulmia. Arvioimme muiden suosimien ilmaisujen ja fraasien perusteella heidän yhteiskunnallista ja kulttuurista taustaansa. Samaan aikaan luomme koko ajan tietynlaista todellisuutta tekemillämme kielellisillä ja retorilla valinnoilla. (kts. Goffman 2012; Kakkuri-Knuutila, 2015; Suoninen, 2014.) Mesotason analyysissa erottelin puheenvuoroissa käytettyjä kieliä ja erilaisia ilmaisuja sekä niille annettuja retorisia funktioita. Vertailin keskenään erilaisia äänenpainojen, sanavalintojen ja politiikkatavoitteiden kehystämisten yhdistelmiä tunnistaakseni työryhmän jäsenten hyödyntämät retoriset tekniikat ja strategiat.

Kolmannella analyysin tasolla tarkastelin vuorovaikutuksen kulttuurista ulottuvuutta, yhtäältä sidosryhmä- ja työryhmätyöskentelyä – toisaalta ajankohtaista keskustelua kulttuuripoliittisista tavoitteista sekä tähän keskusteluun vaikuttavia tekijöitä. Valtava määrä erilaisia

kontekstuaalisia tekijöitä vaikuttaa tulkintoihimme, asenteisiimme ja muistikuihimme. Jokainen sanavalintamme kertoo tietynlaisesta todellisuuskäsityksestä, maailmankuvasta ja ihmiskäsityksestä. Otamme osaa keskusteluihin aina erilaisten ryhmien jäsenenä, kuten vanhempina ja rehtoreina, lainsäätäjänä ja aktivisteina – samaan aikaan erilaisten yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten perheen, oppilaitoksen, eduskunnan tai feministisen liikkeen viitekehystä käsin. Myös puheen kantama epäsuora informaatio, kuten erilaiset intressit, vakaumukset ja arvot liittyvät vuorovaikutuksen kulttuuriseen ulottuvuuteen. (kts. Alvesson & Kärreman, 2000; Jokinen & Juhila, 1999; van Dijk, 2001; Wodak, 2001.) Käytännössä keskityin taiteen ja kulttuurin kentälle, yleisesti asiantuntijatyöhön ja lainsäädäntövaikuttamiseen sekä suomalaiseen kulttuuripoliittiseen keskusteluun liittyviin vakiintuneisiin diskursiivisiin käytäntöihin ja kulttuuriin konventioihin viittaaviin tekijöihin. (kts. esim. Jakonen & Sokka, 2021; Kraatari, 2017; Saukkonen, 2014). Heijastelin havaintojani ja tulkintojani myös tietoihin työryhmän jäsenten taustaorganisaatioista sekä taiteen ja kulttuurin kentän yhteiskunnallisessa toimintaympäristössä tapahtuneista muutoksista.

Keskustelun eri ulottuvuuksien erottelun jälkeen nivoin niitä jälleen toisiinsa suhteut-

tamalla aineistosta tunnistamiani kohteliaita eleitä puheenvuoroissa hyödynnettyihin retoriisiin tekniikoihin ja strategioihin sekä tiettyyn kokonaiskontekstiin. Erityisesti ainutkertaiselle kohtaamiselle raamit antavan laajemman kontekstin, toisin sanoen kokoustilaa ja -tilannetta ympäröivän kulttuuripoliittisen todellisuuden, historiallisten ja yhteiskunnallisten olosuhteiden mallintaminen on mahdollista juuri kulttuurintutkimukselle tyypillisin välinein – kokoamalla yhteen erilaisia havaintoja myös tutkimuskohteen ympäristöstä. (kts. esim. Bloom & Golden, 1982.)

Koska en voinut koronapandemian hillitsemistoimien vuoksi osallistua työryhmän tapaamiseen, sovelsin kulttuurintutkimukselle ja antropologiselle tutkimukselle tyypillistä kentätutkimuksen ja osallistuvan havainnoinnin lähestymistapaa etänä. Tein paljon analyysin kannalta olennaisia havaintoja myös tapaamisista edeltävistä ja seuraavista kulttuuripoliittisista debateista eri alustoilla. Kokosin tutkimuskohteen kontekstia, kulttuurista ja yhteiskunnallista ympäristöä siitä tuntemuksesta ja ymmärryksestä, jota olin paitsi opintojeni aikana myös niitä aiemmin kentällä toimiessani karttanut. Täydensin tätä kuvaa myös eri toimijoiden kulttuuripoliittisista ulostuloista, päätöksistä, artikkeleista ja selvityksistä rakentamallaani käsityksellä. Toki poliittista diskurssia kehystävää

	Mikrotaso	Mesotaso	Makrotaso
Vuorovaikutuksen ulottuvuus	sosiaalinen eli rituaalinen	kieellinen eli retorinen	kulttuurinen eli kontekstuaalinen
Analyysin kohde	kohteliaat rituaalit, mikroeleet	sanavalinnat ja ilmaisut, ja niiden retoriset funktiot	vuorovaikutuksen eri kontekstit
Menetelmät	prosodiikan ja status-ilmaisun analyysi	retorinen analyysi	etnografinen tutkimus, kehysanalyysi
Teoreettinen kehys	vuorovaikutuksen rituaalit	vuorovaikutusjärjestys ja -rakenne	vuorovaikutuksen ketjut

Taulukko 1. Teoreettinen ja metodologinen kehys.

laajempaa yhteiskunnallista kontekstia ja ympäristöä on ylipäättään mahdotonta havainnoida sellaisenaan yksittäisessä vuorovaikutustilanteessa.

Tutkimustulokset – kulttuuripolitiikan uudelleen kehystämisen virittäminen

Statusilmaisu osoittautui varsin käyttökelpoiseksi käsitteeksi kuvata tekemiäni havainnoita. Vaikka työryhmän jäsenten ilmaisu olikin valtaosin varsin neutraalia, korkealle ja matalalle statukselle tyypillisen ilmaisun tunnistaminen toi tärkeää tietoa tilanteellisesta dynamiikasta ja työryhmän jäsenten siinä ottamista rooleista, mutta myös työryhmän jakamasta huumorista ja asemoitumisesta laajempaan poliittiseen keskusteluun. Äänessä selvästi kuuluvaa lämpöä ja innostusta, sarkasmia ja ironiaa, hymyä ja naurua käytettiin tulkintani mukaan hyvän hengen, leppoisan tunnelman ja ylipäättään yhteisen vuorovaikutuksen vahvistamiseen. Yhden rento suhtautuminen omaan statukseen ja toisen omien aitojen reaktioiden näyttäminen muille auttoi kaikkia työryhmän jäseniä selvästi vapautumaan jännitteisessä tilanteessa.

Työryhmän jäsenten ilmaisu on pääosin varsin neutraalia. Jokainen varioi silti jonkin verran myös matalalle ja korkealle tyypilliseksi miellettyjen piirteiden kanssa. Suurimman osan kohdalla korostuu selvästi puhekielisen ilmaisun ja runsaan puheen musiikillisuuden luoma kontrasti tutkimustietoon ja tilastoihin, akateemisiin diskursseihin ja ajankohtaisiin yhteiskuntapoliittisiin tavoitteisiin viittaamiseen. Statusilmaisun nostoilla, kuten viipyilevämmällä puherytmillä, selkeämmällä artikulaatiolla ja muodollisemmalla ilmaisulla vahvistetaan yhteistä uskottavuuttaan ja tehostetaan yhteistä viestiä. Statusilmaisun laskuilla, kuten muiden kuuntelemisella ja oman puheenvuoron odottamisella sekä huumorin, erityisesti ironian hyödyntämisellä taas kevennetään tunnelmaa, annetaan tilaa muille ja rohkaistetaan kollegoita. Monissa puheenvuoroissa yhdistyy elementtejä statusilmaisun eri kategorioista. Työryhmän jäsenet toivat esimerkiksi varsin painavaa semanttista sisältöä esiin humoristisin sanankääntein, toisaalta näennäisen vakavan puheenvuoron rivien väleissä on luettavissa voimakasta ironiaa.

Aineiston retorinen analyysi tarjosi vihjeitä työryhmän jäsenten käyttämien kielten ja ilmaisujen retorisisista funktioista. Mikroanalyysissa

	Korkea statusilmaisu	Neutraali statusilmaisu	Matala statusilmaisu
Kieli	Tieteenala-, taiteenlaji- ja toimialakohittaiset sanastot	Yleiskielinen ilmaisu, selkokielineen jäsentely	Puhekielinen sanasto, murteet ja slangit
Akustiset nyanssit	Kuuluva äänen voimakkuus, tavallista matalampi äänenkorkeus	Tasainen äänen voimakkuus, korkeus ja väri	Runsas äänen korkeuden, värin ja voimakkuuden variointi
Musiikilliset nyanssit	Korostuneen rauhallinen rytmi, huolellinen artikulaatio, painokas intonaatio	Tasainen rytmi ja intonaatio	Korostuneen nopea rytmi, vaihteleva intonaatio
Mikroeleet	Tilan ja ajan ottaminen, selvien taukojen pitäminen, kommentti-puheenvuorojen ottaminen	Muiden kuunteleminen ja omien sanojen puntarointi	Tilan ja ajan antaminen muille

Taulukko 2. Mikrotason havainnot.

Retoriset välineet	Kielet	Ilmaisut	Sanavalinnat
Retoriset tekniikat	Statusilmaisun laskeminen	Statusilmaisun nostaminen	Uusien kehystysten kokeileminen
Retoriset funktiot	Tunnelman keventäminen, omien ja yleisön tunteiden sanoittaminen, muiden rohkaiseminen	Vakiintuneiden kehystysten hyödyntäminen ja muuntaminen yhteisten näkemysten tehostamiseksi	Asemoituminen julkiseen keskusteluun
Retoriset strategiat	Yhteishengen luominen, yhteisen tilannekuvan aistiminen, kentän asiantuntijakielen ja -kulttuurin uusintaminen	Ajankohtaisten politiikkatavoitteiden, toimenpiteiden ja niiden kehystysten kontekstointi	Julkiseen keskusteluun vaikuttaminen, omien tavoitteiden lähestyttävämmäksi tekeminen

Taulukko 3. Mesotason havainnot.

erottelemieni nyanssien ja mikroeleiden yhdistelmät kertoivat, millaisin tekniikoin työryhmän jäsenet asemoivat itseään paitsi tilanteessa myös laajempaan julkiseen keskusteluun – ja millaisin strategioin he luovivat vakiintuneessa kulttuuripoliittisessa diskurssissa. Puheenvuoroista erottuu erityisesti kuusi retorista funktiota. Työryhmän jäsenet pyrkivät aistimaan yhteistä tilannekuvaa, tehostamaan esiin tuomaan havaintoja, keventämään tunnelmaa, vahvistamaan yhteishenkeä, rohkaisemaan toisiaan sekä tunnustelemaan kollegoittensa reaktioita uusiin kulttuuripoliittikan kehystyksiin. Jotka ovat tuttuja sekä jokapäiväisestä elämästä että tutkimuskirjallisuudesta. Retorisia funktioita hyödynnettiin erilaisina yhdistelminä palvelemaan klassisia retorisia tarkoituksia – yhteisen uskottavuuden vahvistamista ja yhteisen kielen rakentamista.

Työryhmän yhteisinä retorisinä strategioina näyttäytyvät ajankohtaisten kulttuuripoliittisten tavoitteiden ja toimenpiteiden konkretisoiminen; edunvalvontaan, lainsäädäntövaikuttamiseen ja poliittiseen päätöksentekoon vakiintuneiden diskurssien uusintaminen; etäiseltä tuntuvan politiikkatavoitteen tai abstraktille tasolle jäävän kehystyksen tekeminen lähestyttävämmäksi; lopulta myös laajempaan kulttuuripoliittiseen keskusteluun vaikuttaminen.

Elementtejä kaikista yhdistellään lähes jokaisessa puheenvuorossa. Vakiintuneita kulttuuripoliittikan kehystyksiä hyödynnetään varsin luovasti palvelemaan omia intressejä. Huumoria hyödynnetään moninaisin tavoin: leppoisan tunnelman luomiseen, yhteisen tilannekuvan aistimiseen, yhteishengen vahvistamiseen ja yhteisen ymmärryksen rakentamiseen. Tutuksi tullutta poliittista jargonia uusinnetaan, jotta tietty keskustelu voidaan käydä, jotta tiettyyn keskusteluun voidaan ottaa osaa. Samaan aikaan tietyllä kulttuurisella ja kielellisellä tunteuksella vahvistetaan toki myös työryhmän ja vaikuttamistyön uskottavuutta.

Keskustelun kontekstuaalinen analyysi tuotti niin ikään monenlaista tietoa. Yhtäältä tunnistin tilanteeseen liittyviä elementtejä, kuten työryhmätyöskentelyyn vakiintuneen rakenteen ja nauhurin aiheuttaman jännittyneen virityksen. Heijastelin havaintoja myös taustatietoihin koronapandemian seurauksista taiteen ja kulttuurin kentällä toimiviin organisaatioihin ja tekijöihin; eri taiteenlajien ja toimialojen väliin eroihin paitsi toiminnan jatkumisen ja kehittämisen edellytyksissä, myös diskurssiivisissa kulttuureissa ja edunvalvonnan tavoissa. Ymmärtääkseni yhtäältä tarkastelemani keskustelun taustalla vaikuttavia intressejä, näkökulmia ja todellisuuskäsityksiä, toisaalta aineiston kult-

tuuripoliittisen keskustelun kantamia laajempia yhteiskunnallisia merkityksiä luin puheenvuoroja myös yleisemmällä tasolla suomalaisen edunvalvonnan perinteen, tietynlaisen poliittisen päätöksenteon perinteen ja demokraattisen perinteen näkökulmista.

Se, miten kukin työryhmän jäsenistä keskustelun teemaa lähestyi ja jäseniä vaikuttaa vaihtelevan kunkin taustaorganisaation ja sen edustaman taiteenlajin tai toimialan mukaan. Osa edustaa toimialaa tai taiteenlajia, jolla on alueellisesti kattava verkosto valtionosuuksista nauttivaa kulttuurilaitoksia. Heille esimerkiksi saavutettavuus on ennen kaikkea infrastruktuurin esteettömyyteen ja selkokieliseen viestintään liittyvä kysymys. Osan edustamat toimijat pohtivat kiertuetoiminnan ja digitaalisten palveluiden lisäämistä. Osalle kysymys näyttöytyy sellaisista näkökulmista kuin, millaisille väestöryhmille tietyn lajin tai alan tekijyys on saavutettavaa tai kuka voi vaikuttaa oman alansa toimintaedellytyksiin, rakenteisiin ja näkyisiin. Tapa, jolla asiantuntijat sanoittavat omien toimialojen ja taiteenlajien toimijoiden arkista kokemusta tuo arvokasta ymmärrystä siitä, millai-

sista arvoista työryhmän teemassa käytännössä on kyse.

Tietyn puhunnan tai reaktion syvempi merkitys kävikin useimmiten ilmi vasta kentän olosuhteisiin tai kansallisen järjestelmän erityispiirteisiin liittyvän taustatiedon valossa. Jotta onnistuivat arvioimaan, mitä kussakin puheenvuorossa itse asiassa argumentoidaan ja millaisiin perusteluihin, minun oli tunnistettava myös laajemmat kulttuuripoliittiset puhunnat, joihin työryhmän jäsenet puhetaan kiinnittävät. Esimerkiksi kansainvälisten sopimusten sekä Unescon ja Euroopan neuvoston kulttuuripoliittisten ohjelmien määrittelemä kulttuuripoliittinen¹⁰ kuultaa monin paikoin kansallisissa, alueellisissa ja paikallisissa politiikkatavoitteissa, analyysin perusteella myös toimiala- ja taiteenlajikohtaisessa edunvalvonnassa sekä eri toimija- ja yleisöryhmien ajatuksissa. Varsinaisen keskustelun ohessa sivuttiin muitakin ajankohtaisia keskusteluja esimerkiksi ajankohtaisista kehityskuluista ja muutoksista toiminnan edellytyksissä. On selvää, että samalla kentällä toimiminen tuo yhteiseen työskentelyyn myös paljon hiljaista tietoa toisten toimialoista ja

Ainutkertainen kohtaaminen ja tilanteellinen dynamiikka	Keskustelun taustalla vaikuttavat intressit	Jaetut tarinat ja vakiintuneet kuvastot
Tilanteellinen konteksti: työryhmätyöskentelyyn vakiintuneet käytännöt ja rakenteet, nauhurin luoma jännitys, työryhmän jäsenten ottamat roolit	Retorinen perinne, poliittinen perinne, kentän edunvalvontaan vakiintuneet diskursiiviset käytännöt	Kulttuuripoliittisen keskustelun kantamat laajemmat yhteiskunnalliset merkitykset
Kokemusperäinen hiljainen tieto toisten edustamista taiteenlajeista ja toimialoista	Tiettyyn aikaan, paikkaan ja yhteyteen sidonnainen puhe	Eri taiteenlajien ja toimialojen keskinäinen hierarkia julkisen kulttuuripolitiikan kohteina
Eri taiteenlajien ja toimialojen toiminnan ja toiminnan kehittämisen edellytykset	Kentän edunvalvontaan liittyvät erityiset yhteiskunnalliset ja kulttuuriset piirteet	Unescon ja Euroopan neuvoston linjaaman kulttuuripolitiikan kantama maailmankuva ja todellisuuskäsitys

Taulukko 4. Johtopäätökset makrotason havainnoista.

asiantuntemuksesta.

Kulttuuripoliittinen keskustelu ja vaikuttamisen uusi kulttuuri

Analyysin kohdistaminen vuoroin laajempiin kokonaisuuksiin, vuoroin pienempiin yksityiskohtiin tukee mahdollisimman tasapainoisen kokonaiskuvan luomista. Tällainen vuorovaikutuksen eri ulottuvuuksilla liikkuminen osoittaa, millainen suhde ihan tavallisilla ja jokapäiväisillä tavoilla ja tottumuksilla on niitä ympäröiviin laajempiin yhteiskunnallisiin rakenteisiin ja olosuhteisiin. Analyysin pohjalta vaikuttaa siltä, että tilanteelliseen diskursiiviseen tyylilajiin ja vuorovaikutuksen kulttuuriin vaikuttaa erityisesti kolme tekijää. Työryhmän yhteinen ääneen lausuttu tehtävä, tunnistaa kentän eri toimijoille yhteiset tavoitteet, toiveet ja tarpeet suuntaa odotetusti aineiston keskustelua. Toisaalta keskustelussa tilanteellisesti syntyvä yhteisymmärrys ja puhunta näyttäytyvät monin tavoin tiettyyn aikaan, paikkaan ja yhteyteen sidonnaisina. Lisäksi keskustelua voidaan tulkita pyrkimyksenä tuoda laajempaan poliittiseen keskusteluun mukaan uusia ääniä, kieliä ja tarinoita.

Kaikesta päätellen työryhmä pyrkii tuottamaan mahdollisimman relevanttia ja huolellisesti taustoitettua vaikuttamispuhetta, jonka perusteluina hyödynnetään pääosin tutkimustietoa, kentän arjessa tehtyjä havaintoja ja ajankohtaisia politiikkakehystyksiä. Keskeinen tutkimustulos on kuva kentän sosiaalisesta rakenteesta. Etujärjestöjen kulta-aikana perustetuilla ja valtionosuuslaitoksia edustavilla edunvalvojilla on varsin vakaa asema esimerkiksi sektoriministeriön keskeisinä sidosryhminä. Uudemmissa, taiteen vapaalle kentälle sijoituvia taiteenlajeja tai toisaalta markkinaehtoisemmin toimivia aloja edustavilla taustaorganisaatioilla on ymmärrettävästä vähemmän samaa pääomaa. Asetelma on kehittynyt ajan mittaan tiettyjen historiallisten, yhteiskunnallisten ja kulttuuristen kehityskulkujen myötä nykyiseen muotoonsa. Siten toimialojen ja taiteenlajien keskinäisen hierarkian kuvaus paljastaa jotain

myös laajemmin yhteiskunnassa vaikuttavasta sosiaalisesta rakenteesta ja sille ominaisista epäsymmetrisistä valta-asetelmista.

Erityisen kiinnostavaa on havaita, että juuri vuorovaikutuksen mikrososiologiset havainnot toimivat vihjeinä tutkimuksen keskeisiin makrososiologisiin havaintoihin. Tutkimuksen perusteella hyvin hienovaraiset sävyt ja yksittäiset sanavalinnat tuovat viestiin laajemman kontekstinsa sekä siihen liittyviä mielikuvia ja konnotaatioita. Esimerkiksi työryhmän jakamat sarkastiset havainnot ajankohtaisista politiikkatavoitteista ja niiden vakiintuneista kehyksistä kielivät kulttuuripoliittikan asemasta laajemmassa yhteiskunnallisessa keskustelussa ja poliittisessa päätöksenteossa.

Samaan aikaan jokainen keskustelun puheenvuoro käytetään myös tietystä roolista käsin, tietyissä yhteiskunnallisissa olosuhteissa. Taiteen ja kulttuurin kentän toimijoiden yhteiskunnallisista asemista muodostuu hyvästä yhteishengestä huolimatta selkeä valtarakenne, sosiaalinen rakenne ja hierarkia, joka juontaa tietynlaiseen kansalliseen kulttuuripoliittikkaan ja hallinnon kulttuuriin, tietynlaiseen rahoituspohjaan, vakiintuneisiin rahoituksen kanaviin, instrumentteihin ja kriteereihin. Tältä pohjalta tutkimuksen kohteena oleva keskustelu voisi noudatella toisenlaistakin sävyä ja rakennetta. Esimerkiksi siten, että selkeintä yhteiskunnallista painoarvoa nauttivien alojen asiantuntijat dominoisivat keskustelua, marginaalisempien alojen edustajien jäädessä taka-alalle. Onkin kiinnostavaa nähdä, miten työryhmä toimii epäsymmetrisen yhteiskunnallisen asetelman tuoman lähtökohdan kanssa. Tulkintani mukaan työryhmä kääntää potentiaalisen haasteen määrätietoisesti yhteiseksi voimavarakseen.

Konsensusta ei silti haeta yhteisen tilannekuvan moniäänisyyden kustannuksella, vaan esimerkiksi työryhmän teemaa sosiaalista keskeytyttä tarkastellaan keskustelun aikana aidosti erilaisista näkökulmista. Vaikuttaa siltä, että aidosti jaetun tilannekuvan tuottamiselle jää enemmän tilaa juuri siksi, että tilanteellinen valtakamppailu onnistutaan pitämään minimissään. Syvällisempää yhteisymmärrystä tuotetaan asettumalla toisen asemaan, eläytymällä

toisen tilanteeseen ja pyrkimällä ymmärtää tuosta kokemuksesta muodostuvaa tapaa tarkastella jaettua todellisuutta ja yhteisiä olosuhteita.

Tutkimuksen kontribuutio

Jaettu yhteiskunnallinen todellisuus koostuu eri tekijöiden, lähtökohtien, arvojen, politiikkatavoitteiden ja tilannekuvien rinnakkaisesta vaikuttamisesta. Siitä, miten ajankohtaisia kulttuuripoliittista keskustelua tulkitaan ja millaisia diskursiivisia käytäntöjä, retorisia perinteitä tai kulttuurisia odotuksia keskusteluun ketjuuntuu, on tutkimuksen perusteella mahdollista tuottaa varsin kiinnostavaa tietoa yhdistelemällä erilaisia analyysimenetelmiä. Luhmannin teoria vuorovaikutuksen ketjuista kuvaa varsin osuvasti sitä, miten diskursiivisen toiminnan kiinnittyminen edeltäviin puheenvuoroihin ja teksteihin myös määrittää tulevia puheenvuoroja ja tekstejä.

Kriittinen diskurssianalyysi vaikuttaa pätevältä välineeltä paitsi erilaisten diskursiivisten kerrosten myös moninaisten vuorovaikutuksen ketjujen tarkastelemiseen. Tutkimuksen perusteella se soveltuu hyvin käytettäväksi yhdessä erilaisten tieteellisten lähestymistapojen ja asetelmien kanssa. Tutkimustulosten perusteella

vaikuttaa siltä, että politiikan – erityisesti kulttuuripoliitiikan – tutkimus voisi tulevaisuudessa hyötyä virallisen politiikan laajapohjaisessa valmistelussa tai julkishallinnon osallistavassa kehittämisesä piilevän politiikan tutkimuksesta.

Nykyiset poliittiset yhteisöt koostuvat moninaisista elämäntyyleistä ja viitekehyksistä, ja uusista versioita vanhoista luokkastatuksista. Siten diskursiivisen vallankäytön ymmärtäminen edellyttää tulevaisuudessa yhä moninaisempien kulttuuristen tekijöiden, lähtökohtien, kokemusten ja arvojen, mielikuvien, politiikkatavoitteiden sekä tilannekuvien hahmottamista. Vallitsevan ajattelun mukaisesti laajojen kollektiivisten kysymysten ratkomisen yhdessä edellyttää aidosti mukaan ottavan ja moniäänisen poliittisen kulttuurin rakentamista. Jos poliittisen päätöksenteon prosessit ja rakenteet muuttuvat tulevina vuosikymmeninä inklusiivisemmiksi, politiikan tutkimuksen fokusta olisi syytä suunnata virallisten päätöksenteon prosessien kehittämisen ja politiikkatoimien vaikutusten arvioinnin ohella myös laajempaan kamppailuun tai neuvotteluun yhteisistä merkityksistä. Kulttuuripoliitiikan tutkimuksen parissa tulisi jatkossa tutkia enemmän myös sitä, millaisesta politiikasta ja vallankäytöstä laajempi kulttuuripoliittinen keskustelu koostuu.

Kirjallisuus

- Alvesson, M. & Kärreman, D. (2000). Varieties of Discourse: on the Study of Organizations Through Discourse Analysis. *Human Relations*, 53, 1125–1151. DOI: [10.1177/0018726700539002](https://doi.org/10.1177/0018726700539002)
- Bloome, D. & Golden, C. (1982). Literacy Learning, Classroom Processes, and Race: A Microanalytic Study of Two Desegregated Classrooms. *Journal of Black Studies*, 13:2. 207–226. DOI: [10.1177/002193478201300205](https://doi.org/10.1177/002193478201300205)
- Briggs, C. L. (1998). Notes on a “confession”: On the construction of gender, sexuality, and violence in an infanticide case. *Pragmatics*, 7 (4), 519–546. DOI: [10.1075/prag.7.4.04bri](https://doi.org/10.1075/prag.7.4.04bri)
- Cooren, F. & Seidl, D. (2020). Niklas Luhmann’s radical communication approach and its implications for research on organizational communication. *The Academy of Management Review*, 45 (2), 479–497. DOI: [10.5465/amr.2018.0176](https://doi.org/10.5465/amr.2018.0176)
- Van Dijk, T. A. (2001). Multidisciplinary Critical Discourse Analysis: A Plea for Diversity. Teoksessa R. Wodak & M. Meyer (toim.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (s. 95–118). Sage Publications. DOI: [10.4135/9780857028020.n5](https://doi.org/10.4135/9780857028020.n5)
- ETV, Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta (2020). *Koronapandemian hyvät ja huonot seuraukset lyhyellä ja pitkällä aikavälillä*. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 1/2020. <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/jul->

-
- [kaisut/Documents/tuvj_1+2020.pdf](#)
- Goffman, E. (1986). *Frame analysis: an essay on the organization of experience* (Uusintapainos). Northeastern University Press. (Alkuperäisteos julkaistu 1974)
- Goffman, E. (2012). *Vuorovaikutuksen sosiologia* (suom. K. Koskinen). Vastapaino. (Alkuperäiset artikkelit ilmestyneet eri julkaisuissa vuosina 1955–1982)
- Jakonen, O., Luonila, M., Renko, V. & Kanerva, A. (2020). Katsaus koronan vaikutuksista taiteen ja kulttuurin alojen toimintaedellytyksiin ja kulttuuripolitiikkaan Suomessa. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja 2020*, 5 (1), 50–59. DOI: [10.17409/kpt.100430](#)
- Jakonen, O. & Sokka, S. (2021). "Meillä ei ole politiikkaa valtionavustuksissa!" Virkakunnan valta kulttuurihallinnon valtionavustujärjestelmässä. *Politiikka*, 63 (3), 285–310. DOI: [10.37452/politiikka.101896](#)
- Johnstone, Keith (1979). *Impro: Improvisation and the Theatre*. London: Faber and Faber.
- Jokinen, A. & Juhila, K. (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 54–97). Vastapaino.
- Kakkuri-Knuuttila, M.-L. (2015). Retoriikka. Teoksessa M.-L. Kakkuri-Knuuttila (toim.), *Argumentti ja kritiikki: lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot* (s. 233–272). Gaudeamus.
- Kraatari, Eliza (2017). *Suosituksista dialogisiin käytäntöihin: kulttuuritoiminta politiikkadokumenteissa ja asiantuntijoiden tulkinnoissa*. Jyväskylän yliopisto, YFI-julkaisuja – YFI Publications 3.
- Luhmann, N. (2013). *Introduction to systems theory*. Cambridge Polity Press.
- OKM, Opetus- ja kulttuuriministeriö (2017). *Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:20. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-466-5>
- OKM, Opetus- ja kulttuuriministeriö (2020). *Esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudistaminen*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:16. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162070/OKM_2020_16.pdf
- Routarinne, Simo (2007). *Valta ja vuorovaikutus. Statusilmaisun perusteet*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Ruusuvirta, M. & Saukkonen, P. (2015). Taiteen ja kulttuurin kolmas sektori. Teoksessa R. Mitchell, A. Kangas & I. Heiskanen (toim.), *Taiteen ja kulttuurin kentät: perusrakenteet, hallinta ja lainsäädäntö* (s. 354–374). Tietosanoma.
- Saukkonen, P. (2014). *Vankka linnake, joustava sopeutuja vai seisova vesi? Suomalaisen kulttuuripolitiikan viimeaikainen kehitys*. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö.
- Sitra (2017). *#KulttuuriVOS Teesit ja rahoituksen periaatteet. Esittävien taiteiden ja museoiden rahoitusjärjestelmän uudistustyön ensimmäinen vaihe*. Helsinki: Sitran julkaisut. https://www.sitra.fi/app/uploads/2017/02/KulttuuriVOS_teesit_ja_rahoituksen_periaatteet-2.pdf
- Suoninen, E. (1999). Vuorovaikutuksen mikromaijeman analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 101–125). Vastapaino.
- Stevanovic, M. (2016). *Prosodia*. Teoksessa M. Stevanovic, C. Lindholm & I. Arminen (toim.), *Keskusteluanalyysi: kuinka tutkia sosiaalista toimintaa ja vuorovaikutusta* (s. 81–95). Tampere: Vastapaino.
- Valtioneuvosto (2020a). *Koronapandemian vaikutukset kulttuurialalla. Raportti kyselyn vastauksista*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-902-8>
- Wirén, M., Westerholm, T. & Liikamaa, A. (2020). *Tapahtumateollisuuden toimialatutkimus 2020*.
- Wodak, Ruth (2001). *The Discourse-Historical Approach*. Teoksessa R. Wodak & M. Meyer (toim.), *Methods of Critical Discourse Analysis* (s. 63–94). Sage Publications.
- Yenbou, S. & Sánchez Amor, N. (2022). *Parlamentin kulttuuri- ja koulutusvaliokunnan mietintö Euroopan uuden kulttuuriohjelman ja kansainvälisiä kulttuurisuhteita koskevan EU:n strategian täytäntöönpanosta* (2022/2047(INI)). https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-g-2022-0279_FI.html
- Young, I. M. (2000). *Inclusion and democracy*. Oxford University Press.
-

Loppuviitteet

1. Tammisto, Hanna (2021). ”Se on nimittäin just näin!” Analyysi siitä, kuinka kulttuurin ja taiteen kentän vaikuttamispuhetta luodaan ja kehystetään keskustelevalle valmistelussa. Pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/29279>
2. Taiteenlajeja ovat esimerkiksi performansitaide ja sarjakuva, toimialoja taas esimerkiksi kirjastotoimi ja tapahtumateollisuus.
3. <https://suomenteatterit.fi>
4. <https://www.teme.fi/fi/>
5. <https://www.sinfoniaorkesterit.fi>
6. <https://www.muusikkojenliitto.fi>
7. <https://www.teme.fi/fi/stst/ststn-toiminta-ja-jasenyys/>
8. <https://www.zodiak.fi/fi>
9. <https://cirko.fi>
10. EUVL (2012/C 326/02); SEUT (2016/C 202/01); EUVL (2015/C 172/04); Suomen perustuslaki (731/1999); Asetus taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen voimaansaatamisesta (6/1976); Valtioneuvoston asetus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta tehdyn yleissopimuksen voimaansaatamisesta (47/2013).

Abstract in English

The Layers of Cultural Policy Debate and Chains of Influence

The three-level analysis deconstructs the local and historical layers that can be separated from the cultural policy debate, the use of power as different speeches and the framing of current policy objectives. Empirical material is a recording of the discussion of a working group of experts in arts and culture. The discussion is about how social sustainability is could be understood as a cultural policy goal. The aim is to describe how a common situational picture and consensus are created in the interaction. The cultural policy debate between actors in the arts and culture is a particularly interesting research topic at a time when the operating environment and everyday structures of a diverse sector, the priorities of lobbying and the criteria for public funding are undergoing an active chan-

ge and are the subject of a multi-voiced political struggle. The analysis is divided into an analysis of the situational dynamics of interaction and the speeches of the members of the working group; an analysis of individual expressions and their rhetorical functions; and an analysis of the broader cultural policy debate framing the discussion, the everyday reality and circumstances of different art forms and domains. The result is a description of the long chains formed by sectoral discourses, different types of knowledge and rhetorical traditions to which the speeches of the members of the working group are attached to.

Keywords: cultural policy debate, critical discourse analysis, interaction order, chains of communication

Kirjoittaja

Hanna Tammisto, maisteriopiskelija,
Itä-Suomen yliopisto